

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

Pyrkimykset sujuvoittaa ja tehostaa rikosprosessia ovat kannatettavia. Erityisesti preklusion ja poissaolokäsittelyiden käytön laajentamisen voidaan arvioida johtavan rikosprosessin tehostamiseen. Toisaalta on muistettava, että muutoksissa on huomioitava asianosaisten oikeussuojan ja -turvan tarpeet asianmukaisesti sekä muut yhteiskunnalliset vaikutukset ottaen huomioon samalla tuomioistuinten perustehtävä.

Tiedoksiantosääntelyn uudistamisella voidaan myös tehostaa käsittelyä, jotta välttelevät asianosaiset saadaan tehokkaammin haastettua tai kutsuttua käsittelyihin. Syytteen peruuttamisen menettelyn keventämisellä voitaisiin karsia merkittävä määrä tuomioistuinten kaatopäivien jutuista. Toissijaisen syyteoikeuden asianmukaisella rajaamisella voitaisiin rajata myös perusteettomasti nostettuja, mutta työläitä asianomistajien ajamia rikosasioita.

Lautamiesjärjestelmästä tulee luopua. Lautamiesten käyttämisestä ei saada lisäarvoa asioiden käsittelyyn. Lisäksi heidän nimittämisjärjestelmänsä on ongelmallinen. Edelleen heitä on aika ajoin vaikea saada istuntoihin, ja he myös jäävät toisinaan saapumatta istuntoihin. Notaareiden hyödyntämistä kokoonpanoissa tulisi sen sijaan lisätä.

Alueellisen toimivallan perusteellinen pohtiminen on sen sijaan paikallaan. Jatkovalmistelussa pitäisi miettiä, mitkä rikokset ovat sellaisia, että ne on välttämättä käsiteltävä tietyssä käräjäoikeudessa. Erityisesti kirjallisen menettelyn asiat voisi jakaa teknisen järjestelmän kautta eri käräjäoikeuksiin sen perusteella, missä on laskennallisesti paras resurssi. Näin voitaisiin siirtää ruuhkautuneista tuomioistuimista työtä vähemmän ruuhkautuneisiin tuomioistuimiin. Menettely voisi sopia myös muihin juttuihin kuin kirjallisen menettelyn juttuihin. Ainakin jutut, jotka eivät vaadi vastaajan henkilökohtaista läsnäoloa olisi tietyin reunaehdoin käsiteltävissä missä tahansa käräjäoikeudessa tarvittaessa etäyhteyksin. Toteutus vaatii luonnollisesti uutta tekniikkaa ja huolellista selvittämistä lainsäädäntöuudistusten lisäksi. Sen sijaan kirjallisen menettelyn keskittämistä yhteen varsinkaan suureen käräjäoikeuteen ei voi pitää perusteltuna.

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

Tuomioistuimista on jo siirretty valtaosa sellaisista asioista pois, joiden kuulumista tuomioistuimiin ei voida pitää perusteltuna. Juttujen siirtäminen toisen viranomaisen käsiteltäväksi ei sinänsä vähennä jutun käsittelemiseen ja ratkaisemiseen kuuluvaa aikaa, vaan se vaatii aina jonkinlaisia resursseja. Sen vuoksi juttujen siirtämisen asemesta tulisikin kiinnittää huomiota siihen, miten tällaiset yksinkertaiset asiat saataisiin käsiteltyä ja ratkaistua teknisiä järjestelmiä hyödyntäen mahdollisimman tehokkaasti. Velkajärjestelyissä aloittaminen ja esteiden tutkiminen vaativat tuomiovallan käyttämistä. Edunvalvonta-asioissa ja erityisesti ulkomaalaisten henkilöiden avioeroissa on usein kuulemiseen ja tiedoksiantoon liittyviä kysymyksiä, joiden käsittely ja ratkaiseminen vaativat niin ikään tuomiovallan käyttämistä. Nämä asiat pitäisi joka tapauksessa säilyttää tuomioistuimissa.

Summaaristen asioiden osalta tilanne on hyvin samanlainen. Sen vuoksi niiden siirtämisen asemesta tulisi kehittää sellainen järjestelmä, joka osaisi laskea ja tutkia vireille laitetuista asioista tiettyjä parametrejä, joiden avulla juttu siirrettäisiin joko suoraan ratkaistavaksi teknisellä avustuksella tai tarkemmin tutkittavaksi ja ratkaistavaksi tuomioistuimen henkilökunnalle. Teknisesti ratkaistavastakin voisi olla aiheellista poimia aika ajoin pistokokein asioita tarkastettavaksi. Summaarisiin asioihin liittyvät tiedoksi antamiseen liittyvät haasteet tulisi myös ratkaista tiedoksiantoa koskevia säännöksiä uudistamalla, jotta välttelemällä ei voisi välttää tai pitkittää suoritustuomion antamista.

Pienriitamenettelyn valmistelun jatkaminen annetun lausuntopalautteen perusteella on aiheellista. Samalla tulisi miettiä, mitkä asiat ja missä olosuhteissa vaativat aidosti suullista käsittelyä. Kirjallisen menettelyyn soveltuvien asioiden laajentamista tulisi harkita. Tällaisten asioiden käsittely ei olisi lähtökohtaisesti paikkaan sidottua, jolloin niiden osalta tulisi miettiä myös sitä, että ne voisi jakaa ruuhkautuneiden tuomioistuinten asemasta vähemmän ruuhkasiin tuomioistuimiin esimerkiksi kuukausittain saapuneiden asioiden perusteella. Oikeudenkäyntikulujen tarkoituksenmukainen taksoittaminen tulisi myös selvittää.

Ylipäätään olisi hyvä selvittää, miten tavallisten kansalaisten mahdollisuus saada oikeutta turvataan ilman, että oikeudenkukuriski kasvaa liian suureksi. Oikeudenkäyntimaksun etukäteen perimisellä ja vakuuden asettamisella saataisiin ainakin suurin osa täysin perusteettomista asioista karsittua.

Tuomaripooliin tms. ratkaisuihin on sen sijaan syytä suhtautua varauksella. Nämä ratkaisut pitää perustua vapaaehtoisuuteen ja lisäksi on otettava huomioon ne haasteet, mitä ratkaisusta aiheutuu muun ohella johtamiselle, jos tuomari ei työskentele siinä virastossa, jossa hän istuu juttuja. Toisaalta istuntojen järjestämistä etäyhteyksien avulla tulisi selvittää.

Erytyisesti pitkittyneissä huoltoriidoissa tulisi mahdollistaa edunvalvojan määrääminen lapselle. Näissä tilanteissa huoltoriita on usein vanhempien keino kostaa toisilleen, jolloin lapsen etu uhkaa jäädä täysin toisarvoiseksi. Nämä tilanteet pitäisi estää määräämällä lapselle edunvalvoja. Samalla tulisi arvioida myös oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuutta uudelleen erityisesti elatusapuasioissa. Lähivanhemman kulusuojaa käytetään valittavan usein väärin hyväksi.

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

Alatyöryhmä 3 on nostanut muutamia sellaisia seikkoja esiin, jotka olisi hyvä ottaa jatkovalmistelussa huomioon myös yleisten tuomioistuinten osalta. Näitä ovat:

- Riidan osapuolelle asettava velvollisuus osoittaa laajasta aineistosta relevantit seikat preklusion uhalla. Tämä olisi tarpeen erityisesti asianosaisten itse ajamien asioiden osalta, jossa aineisto on tajunnanvirtaa ja huomattavan laaja.
- Hävinneen osapuolen velvollisuus korvata osa oikeusavusta.
- Itseoikaisun mahdollistaminen tilanteissa, joissa virhe on varsin selvä, mutta ei ole korjattavissa kirjoitus- tai laskuvirheenä tai muuna selvänä virheenä taikka tuomion täydentämisellä. Tällöin tulee toki sallia muutoksenhaku ilman rajoituksia.

Muilta osin viitataan jo kohdissa 2 ja 3 esitettyyn.

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

Viitataan edellä esitettyyn.

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

Viitataan edellä esitettyyn.

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

Tuomioistuinlaitoksen virkarakenteeseen on kiinnitettävä kiireesti huomiota. Samasta työstä on maksettava sama palkka ja palkan tulee olla kilpailukykyinen. Samalla on kuitenkin huolehdittava siitä, että virkarakenne on sellainen, että se tarjoaa ura- ja etenemismahdollisuuksia, jotta pitovoima voidaan säilyttää. Tuomioistuinlaitos ml. tuomarit tarvitsevat myös palkitsemisjärjestelmiä. Nyt ainoa palkitsemisjärjestelmä tuntuu olevan työmäärän lisääminen hyvälle ja tehokkaalle tuomarille.

Toimitilojen tulee olla sellaisia, jotka mahdollistavat yhteisöllisen työyhteisön muodostamisen. Hyvin toimiva työyhteisö on työhyvinvoinnin kannalta elintärkeä. Positiivisen työkuulttuurin edistäminen lähtee henkilöstöstä. Työntekijöitä ei saa unohtaa. Kohdassa 165 esitetyillä toimenpiteillä ei pystytä korvaamaan tai muuttamaan työntekijöiden kokemusta.

ORK:n, Palkeiden ja Valtori käytön laajentamiseen on syytä suhtautua varauksella erityisesti kahdesta syystä. Ainakin joissain hankkeissa on ilmennyt, ettei ORK:n tai Valtorin substanssiosaaminen ole ollut riittävällä tasolla. Tämän vuoksi järjestelmien kehittämisessä ei olla onnistuttu. Lisäksi nämä toimijat toimivat laskutusperiaatteella. Erityisesti Palkeiden toiminta on näyttäytynyt tuomioistuimille niin, että he puuttuvat tuomioistuinten heille lähettämiin tehtäviin tavalla, joka antaa heille laskutusperusteen. Tuomioistuinten toiminta ei voi perustuta tällaisille lähtökohdille.

Hyvä johtaminen vaatii aikaa. Sille on myös tarjottava siihen tarvittavat työkalut kuten kohdassa 103 mainittu 360-arviointi. Toimiva verkostointi syntyy kohtaamisista, joka puolestaan vaatii myös henkilökohtaista läsnäoloa. Näin tilaisuuksiin pitää olla mahdollisuus ja resurssit. Koulutuksessa voidaan hyödyntää etävälineitä, mutta niillä ei voida korvata kokonaan läsnäoloa koulutuksissa.

Muilta osin viitataan edellä esitettyyn.

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämisen selvittäminen on tärkeää. Tuomioistuinlaitoksen perustehtävä huomioiden se ei saa kuitenkaan johtaa siihen, että se sulkee osan asiakkaista oikeusturvan piiristä kokonaan pois.

Osa ehdotuksista oli myös varsin yksityiskohtaisia, mutta niiden toteuttamista ei ole ymmärrettävästi avattu ehdotuksissa enempää. Jatkovalmistelussa tuleekin sen vuoksi laajasti pohtia eri ehdotusten vaikutuksia oikeusvaltion toiminnassa. Tuomioistuinten perustehtävä tuomiovallan käyttäjänä ei saa myöskään jäädä sivuun missään kohtaa.

Laamanni Marika Siiki

Siiki Marika
Pohjois-Karjalan käräjäoikeus